

Justitiedepartementet
Ju.remissvar@regeringskansliet.se
Ju.L2@regeringskansliet.se

Remissvar

SOU 2022:38 Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv

Diarienummer Ju2022/02331

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tagit del av utredningens förslag och lämnar i detta remissvar våra synpunkter.

Sammanfattning

Stiftelsen Allmänna Barnhuset välkomnar att ett helhetsgrepp tas om regleringen av föräldraskap som beaktar bredden av familjekonstellationer och att barnets bästa har varit vägledande. Utredningen föreslår enligt vår bedömning genomtänkta steg i rätt riktning för att förenkla och modernisera lagstiftningen. Den könsneutrala ansatsen välkomnas och matchar bättre de familjekonstellationer som barn idag lever i än nuvarande lagstiftning.

En övergripande kommentar är att betänkandet har som utgångspunkt att den som har fött barnet är likställd med barnets mor (se t.ex i sammanfattning s 31). Trots att betänkandet undersöker och diskuterar den bredd av vägar som ett barn kan komma till, förefaller den diskussionen inte genomsyra förslagen som rör moderskapsprincipen. Precis som påtalas i kapitlet **12.1.5 Några ord om föräldraskapspresumtion**, ingick det inte i uppdraget att förändra hur och varför föräldraskap etableras. Stiftelsen ser ett sådant behov. Vi ställer oss frågande till att den oskrivna principen om att den som föder också är mamma till barnet är ett så okomplicerat faktum som betänkandet låter påskina (s 391). Barn kommer till genom surrogatmoderskap eller äggdonation och för dessa barn är den födande mamman inte per automatik genetisk mor, eller en person som ska lagfästas som mor. Det genetiska arvet ger kunskap om barnets ursprung som barnet har rätt att känna till. Alternativt att den som föder barnet är en surrogatförälder och därmed inte en person som ska lagfästas som förälder.

Förslaget att införa en föräldrafullmakt stödjer Stiftelsen. Dock baseras resonemangen i utredningen på att det är omständigheter utanför förälder och social förälder som kan vålla problem och som behöver regleras. Men ett barn lever inte sällan i familjekonstellationer där det förekommer konflikter mellan de olika föräldrarna. Därför efterfrågas att omständigheter där barnets behov av den sociala föräldern beaktats när relationen mellan vårdnadshavare och den sociala förälder är konfliktfylld eller där det finns olika uppfattningar om barnets behov av den sociala föräldern. Här hade Stiftelsen önskat att utredningen tagit fasta på hur barnets behov av den sociala föräldern hade kunnat ges stöd i lagen även i situationer där den sociala föräldern och vårdnadshavaren har motstridiga uppfattningar. Den frågan skulle behövt utredas bredare för att se hur barnets behov av social förälder skulle kunna stärkas ytterligare. Att barn lever i

konfliktfyllda familjer är inte sällsynt. Barnet kan behöva ytterligare lagfäst stöd för att säkra att viktiga sociala föräldrar finns nära barnet över tid.

Förslaget om att barnet ska kunna ha fortsatt kontakt med särskild umgängesperson är bra och väl i linje med barnets bästa. Stiftelsen stödjer också att utredningen lägger förslag att samarbetsamtal, medling och informationssamtal ska omfatta även särskild umgängesperson. Stiftelsen beklagar att andra viktiga personer kring barnet inte omfattas av förslagen om att få samma status som social förälder (eller person som haft en barn-förälder relation). Här beklagar Stiftelsen att bonussyskon - som kan ha delat barnets liv under lång tid - inte ges lagfäst stöd att finnas kvar i barnets liv. Inte heller mor- och farföräldrar som inte haft en relation som motsvarar barn-förälder relation föreslås kunna väcka talan om umgänge. Det är olyckligt och kan innebära att viktiga personer i barnets liv försvinner från barnet.

Stiftelsen beklagar att utredningen endast föreslår att samarbetsamtal ska ges utökat uppdrag för att omfatta särskild umgängesperson och inte fler av de områden som utredningen täcker. Även tidigare makar eller sambor som adopterar ett styvbarn, separerade familjehemsföräldrar och särskilt förordnade vårdnadshavare som adopterar och frågor som rör föräldrafullmakt kan behöva hanteras i ett professionellt samtalsforum. Detta för att frågor som riskerar att eskalera till destruktiva konflikter ska kunna adresseras och undersökas tidigt för att undvika att barnet dras in eller skadas av konflikter.

Stiftelsen saknar förslag som ger bonussyskon lagstöd att ha fortsatt kontakt. Förslagen i utredningen ger stöd för social förälder och personer som haft en barn-förälder relation ska ha fortsatt kontakt till barnet. Den särskilda kontakt som bonussyskon kan ha behöver också värnas om och Stiftelsen efterlyser förslag om omfattar dessa relationer.

Kommentarer på utredningens förslag

12.3.6 En förälders rätt att väcka talan ska inskränkas genom att det införs en tidsfrist för talans väckande

Utredningens förslag: En förälder ska väcka talan om hävande av ett presumerat föräldraskap inom tre år från barnets födelse. Om föräldraskapet har fastställts genom bekräftelse, ska en förälder väcka talan inom tre år från det att bekräftelsen lämnades. Om det finns synnerliga skäl ska dock en förälders talan få prövas även om den har väckts efter tidsfristens utgång.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Tre år bedöms vara en rimlig tidsfrist för att nya omständigheter ska kunna framträda som kan leda till att en förälder vill väcka talan. Att det finns en tidsfrist är viktigt för barnet, eventuella förändringar behöver komma till stånd tidigt i barnets liv. Öppningen som synnerliga skäl ger, gör det möjligt för barnet att få tydlighet i föräldraskapet om ny information skulle framkomma trots att tidsfristen passerats. Det är positivt för barnet att den möjligheten finns.

12.3.8 Barnet ska som utgångspunkt föra sin egen talan

Förslag: Om ett barn har fyllt 15 år ska barnet föra sin egen talan om hävande av föräldraskap. Om barnet är yngre än 15 år, ska barnets talan i vissa fall få föras av en god man.

Domstolen ska förordna en god man att föra barnets talan om hävande av föräldraskap om barnet är yngre än 15 år och det finns synnerliga skäl. Om ett barn, som är yngre än 15 år, är motpart i ett mål om hävande av föräldraskap ska domstolen alltid förordna en god man att föra barnets talan.

En förmyndare ska inte längre ha möjlighet att föra barnets talan i mål om hävande av föräldraskap.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker delvis förslaget. I en sådan central fråga som hävande av föräldraskap är för ett barn, föreslås att åldern sänks till 12 år med beaktande av mognad. I en situation där ett barn känner sig nödgad att väcka talan rörande upphävande av en av sina föräldrars föräldraskap bör barnet kunna föra sin egen talan tidigare än vid 15 år. Det rör en central fråga för ett barn som är av stor betydelse för barnets uppväxtvillkor. Åldern på barnet bör därför sänkas.

13.3 Tidigare makar eller sambor ska kunna åstadkomma ett gemensamt föräldraskap genom styvbarnsadoption

Förslag: En person som har varit gift eller sambo ska med den tidigare makens eller sambons samtycke kunna adoptera hans eller hennes barn genom styvbarnsadoption. Något samtycke ska dock inte krävas när den tidigare maken eller sambon är avliden.

Möjligheten till styvbarnsadoption ska avse både underåriga och vuxna och ska inte begränsas av om den som ansöker om adoption är gift eller sambo med en ny partner.

Den som har adopterats ska anses som de tidigare makarnas eller sambornas gemensamma barn. Om den som har adopterats är underårig ska de tidigare makarna eller samborna ha gemensam vårdnad om barnet från den tidpunkt när adoptionsbeslutet får laga kraft. Om den tidigare maken eller sambon är avliden ska dock den som adopterar bli ensam vårdnadshavare.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Förslaget ger förutsättningar för barn och fullvuxna barn att få en person som fungerat som förälder och som varit gift eller sambo med föräldern till barnet, föräldraskap juridiskt fastslaget. Med en styvbarnsadoption säkras föräldraskapet juridiskt, vilket är av särskild stor vikt i de fall där vårdnadshavaren har avlidit.

Separationer mellan personer som tidigare haft en parrelation är inte sällan konfliktfyllda. Det är positivt att familjerättens samarbetssamtal föreslås få ett utökat uppdrag till att omfatta sociala föräldrar. Stiftelsen föreslår att även tidigare makar eller sambor som åstadkommer ett gemensamt föräldraskap genom styvbarnsadoption ska erbjudas samarbetssamtal för att få till stånd ett samarbete mellan dessa separerade föräldrar.

13.4 Familjehemsföräldrar och särskilt förordnade vårdnadshavare ska kunna adoptera gemensamt även efter en separation

Förslag: Tidigare makar eller sambor ska gemensamt kunna adoptera någon som är eller har varit familjehemsplacerad hos dem. Tidigare makar eller sambor ska också gemensamt kunna adoptera någon som de är eller har varit särskilt förordnade vårdnadshavare för.

Möjligheten till adoption ska avse både underåriga och vuxna och inte begränsas av om någon av de tidigare makarna eller samborna har gift sig eller blivit sambo med en ny partner.

Den som har adopterats ska anses som de tidigare makarnas eller sambornas gemensamma barn. Om den som har adopterats är underårig ska de tidigare makarna eller samborna ha gemensam vårdnad om barnet från den tidpunkt när adoptionsbeslutet får laga kraft.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Det är glädjande att förslaget inte lägger vikt på föräldrarnas relation, utan att barnets och det fullvuxna barnets behov av stabilitet och trygghet ges företräde.

Separationer mellan personer som tidigare haft en parrelation är inte sällan konfliktfyllda. Det är positivt att familjerättens samarbetsamtal föreslås få ett utökat uppdrag till att omfatta sociala föräldrar. Stiftelsen föreslår att separerade familjehemsföräldrar och särskilt förordnade vårdnadshavare ska erbjudas samarbetsamtal för att få till stånd ett samarbete mellan dessa separerade föräldrar.

13.5 En make eller sambo ska alltid ensam kunna adoptera ett familjehemsplacerat barn eller ett barn som är eller har varit under hans eller hennes vårdnad

Förslag: En make eller sambo ska alltid ensam kunna adoptera någon som är eller har varit familjehemsplacerad hos honom eller henne. Detsamma ska gälla för någon som maken eller sambon är eller har varit särskilt förordnad vårdnadshavare för.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Det är positivt att adoption är möjligheten även då det saknas en partner eller då partnern inte är aktuell som adoptionsförälder. Vägledande är barnets och den vuxnes relation, vilket vittnar om att barnets bästa ska få vara ledande.

14.9.3 Föräldrafullmaktens innebörd

Förslag: En föräldrafullmakt ska vara en fullmakt som ett barns vårdnadshavare ger åt en viss person (föräldrafullmaktshavaren) genom en anmälan till Skatteverket. Uppgift om föräldrafullmakt ska registreras i folkbokföringsdatabasen.

Föräldrafullmakten ska ge föräldrafullmaktshavaren en i lagen angiven behörighet att i vårdnadshavares ställe företräda barnet, fatta beslut i frågor som rör barnet och ta del av uppgifter om barnet. Behörigheten ska i princip sammanfalla med den som en vårdnadshavare har att agera på egen hand när ett barn står under vårdnad av två vårdnadshavare.

En föräldrafullmakt ska vara ett personligt uppdrag som föräldrafullmaktshavaren inte kan överlåta åt någon annan.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Stiftelsen delar utredningens bedömning att en fullmakt kan vara ett bra sätt att ge social förälder behörighet att i vårdnadshavarens ställe företräda barnet. Det har förutsättningar att ge barnet en bredare trygghet tack vare att den sociala föräldern med hjälp av fullmakten kan företräda barnet och vara förälder i den omfattning som kvaliteten som relationen mellan barnet och den sociala föräldern redan visar. Vidare stödjer

Stiftelsen att förslaget framhåller att fullmakten ska vara mer begränsad än vad vårdnad innebär. Det minskar risken för att konflikter ska uppstå mellan social förälder som innehar fullmakt och medföräldern, och den förälder som medföräldern har separerat från.

Det kan dock bli bekymmersamt för barn och föräldrar att det är frivilligt för kommuner och olika huvudmän att använda sig av fullmakter. Det riskerar att bli besvärligt men också komplicerat för föräldrar och sociala föräldrar, vilket kan leda till otrygghet för barnet.

14.9.5 Barnets folkbokföring och vissa krav i fråga om vem som kan vara föräldrafullmaktshavare

Förslag: En föräldrafullmaktshavare ska vara en fysisk person.

En förutsättning för föräldrafullmakten ska vidare vara att såväl barnet som föräldrafullmaktshavaren är folkbokförda i Sverige vid tidpunkten för anmälan. Föräldrafullmaktens fortsatta varaktighet ska vara beroende av att barnet alltså är folkbokfört i Sverige.

En ytterligare förutsättning ska vara att föräldrafullmaktshavaren har fyllt 18 år.

Fler än två personer ska inte samtidigt kunna vara föräldrafullmaktshavare för ett barn.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Förslaget ger förutsättningar att ge barnet kontinuitet i relationen till den sociala föräldern, och åtagandena som fullmakten ger. Det kan finnas anledningar till att den sociala föräldern behöver vara folkbokförd i ett annat land, samtidigt som den är en viktig social förälder för barnet och relationen dem emellan pågår obehindrat. Ett krav på folkbokföring i Sverige hade riskerat att skapa onödiga svårigheter för den sociala förälder som riskerar att drabba barnet.

14.9.7 Hur en föräldrafullmakt upphör

Förslag: En föräldrafullmakt ska upphöra att gälla när barnet fyller 18 år, barnet avregistreras från folkbokföringen eller det sker en ändring i vårdnaden om barnet. Föräldrafullmakten ska dock inte upphöra när ändringen i vårdnaden innebär att en av dem som har lämnat fullmakten blir ensam vårdnadshavare.

En föräldrafullmakt ska även upphöra att gälla om den återkallas av vårdnadshavaren. Detsamma ska gälla om föräldrafullmaktshavaren anmäler att föräldrafullmakten ska upphöra eller, om barnet har fyllt 12 år, barnet självt gör en sådan anmälan. I de nu angivna situationerna ska föräldrafullmakten upphöra när det förhållandet registreras i folkbokföringsdatabasen. Föräldrafullmakten ska upphöra att gälla omedelbart, även om beslutet överklagas.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget men efterlyser att barnet ska ges tydlig information om barnets rättigheter i relation till föräldrafullmakten och inte minst barnets rätt att själv avbryta fullmakten. En föräldrafullmakt kan komma att få en stor betydelse i ett barns liv. Barnet behöver därför ha tillgång till tillgänglig information om föräldrafullmaktens innebörd, innehåll och barnets rätt att anmäla att fullmakten ska upphöra.

14.9.8 Anmälan och återkallelse av en föräldrafullmakt

Förslag: En anmälan om föräldrafullmakt ska göras skriftligen till Skatteverket av barnets vårdnadshavare. Av anmälan ska det framgå vem som ska vara föräldrafullmaktshavare. Den personen ska även lämna sitt samtycke till anmälan. Samtycket ska vara skriftligt.

Om barnet står under vårdnad av två vårdnadshavare ska de göra en gemensam anmälan.

Om barnet har fyllt 12 år ska en anmälan om föräldrafullmakt inte få göras utan barnets samtycke, utom i de fall barnet är varaktigt förhindrat att lämna samtycke till följd av en psykisk sjukdom eller något annat liknande förhållande. Barnets samtycke ska lämnas skriftligen.

Även en återkallelse av en föräldrafullmakt ska vara skriftlig och göras av vårdnadshavaren.

Om barnet står under vårdnad av två vårdnadshavare ska en vårdnadshavare ha rätt att ensam återkalla en föräldrafullmakt.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker delvis förslaget. I de fall som en föräldrafullmakt är aktuellt har barnet ofta separerade föräldrar. Separationer är inte sällan konfliktfyllda och separerade föräldrar kan ha svårt att hitta fruktbart samarbete. Nya konflikter kan blossa upp på nytt då nya partners tillkommer eller rutiner förändras. Det kan vara en källa till konflikt att de separerade föräldrarna har olika syn på behov av föräldrafullmakt vilket riskerar att utlösa konflikter mellan de separerade föräldrarna. Stiftelsen föreslår att familjerättens samarbetsamtal ska få ett utökat uppdrag och omfatta denna målgrupp. Detta för att vårdnadshavarna ska kunna få stöd att få till stånd en samsyn kring behovet av föräldrafullmakt och förståelse av behovet av en sådan utifrån barnets behov.

Att en förälder ska ha ensam rätt att återkalla en föräldrafullmakt ger möjligheter för en förälder att utöva kontroll och makt över den andra förälderns livssituation. Här anser Stiftelsen att hur föräldrafullmakten ska kunna återkallas bör beredas ytterligare med särskilt beaktande av att det kan ha förekommit våld i nära relation mellan de separerade föräldrarna. Liggande förslag ger möjligheter att utöva makt över den andra förälderns familjesituation.

14.10.2 Personkretsen för en självständig talerätt i frågor om umgänge

Förslag: En talan om umgänge ska få väckas av en person med vilken barnet har en relation som motsvarar den mellan barn och förälder (särskild umgängespersion). En sådan talan ska också få föras av socialnämnden.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker delvis förslaget. Stiftelsen ser positivt på att barnets behov av för barnet närstående vuxna får lagstöd för att fortsatt kunna ha en viktig roll i barnets liv. Det framlagda förslaget har begränsats till 'en person med vilken barnet har en relation som motsvarar den mellan barn och förälder'. Stiftelsen beklagar att förslaget inte innefattar personer som barnet har en viktig relation till som inte haft karaktären barn-förälder, såsom bonussyskon. Det kan även vara så att mor- och farföräldrar inte motsvarar den mellan barn och förälder, och att därmed dessa viktiga relationer inte ges lagstöd att väcka talan om umgänge utifrån förslaget. Utredningen tar fasta på den viktiga relation som en social förälder kan ha för barnet och att denna relation bör ges lagfäst stöd att fortgå efter separation, vilket är gott. Det ges öppningar att

även andra personer som haft den funktionen för barnet ska kunna väcka talan med stöd av förslaget, såsom bonussyskon eller mor- och farföräldrar. Stiftelsen beklagar dock att utredningen inte beaktat den viktiga roll som bonussyskon eller mor- och farföräldrar kan ha i barns liv, men som inte handlar om en relation som motsvarar barn-förälder relationen. Bonussyskon kan ha goda och inte sällan långa relationer och som gett barnet kontinuitet och sammanhang. Det är relationer som utredningen inte ger lagfäst stöd att kunna fortgå. Att luta sig mot att bonussyskon kommer att inkluderas i barnets liv i och med att sociala föräldrar ges stöd att väcka talan om umgänge såsom utredningen resonerar, är inte tillräckligt erfar Stiftelsen. De personer som bäst behöver lagstöd för att bibehålla umgänge är inte sällan personer med belastningar och svårigheter. Det är också när belastningarna är många som konflikterna riskerar att bli som störst. Att även konflikter mellan barn och föräldrar därmed kan vara stora, är inte ovanligt. Det gäller bonusföräldrarnas relation till de egna barnen. Det kan därför finnas situationer där bonusföräldrar inte kan tillgodose bonussyskons relationer med varandra. Att bonussyskon är väldigt viktiga för varandra när föräldrar har stora konflikter är vanligt, här byggs starka och viktiga relationer. Dessa bör ges lagfäst stöd för att kunna fortsätta.

Mor- och farföräldrarnas relationer till det egna barnet och den andra föräldern (och därmed föräldrarna till de barn som kan ha behov av att ha umgänge med mor- och farföräldern) kan vara konfliktfyllda. Det är inte sällan personer med belastningar och svårigheter som har stora konflikter och som därmed de som är i störst behov av lagstöd för att bibehålla kontakt med ett barnbarn. I förslaget ges inte mor- och farföräldrar lagstöd att väcka talan om umgänge i de fall som relationen till barnet har en annan karaktär än barn-förälder. Även denna målgrupp mor- och farföräldrar anser Stiftelsen bör ges lagstöd att väcka talan om umgänge.

14.10.6 Umgängesstöd

Förslag: När domstolen beslutar om barnets umgänge med en särskild umgängesperson, ska domstolen, om barnet har behov av det, kunna besluta om umgängesstöd.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker förslaget. Att bestämmelserna om umgängesstöd ska vara tillämpliga även när domstolen fattar beslut om umgänge med en särskild umgängesperson är klokt och följdriktigt. Som alltid vid umgängesstöd bör det bara sättas in när det är till barnets bästa och om relationen mellan barn och umgängespersonen inte utvecklats på ett sådant sätt att umgänget kan ske utan stödet, bör åtgärder vidtas så att barnets behov av den särskilda umgängespersonen är i fokus.

Föredragande i ärendet har varit Marianne Gabrielsson.

Stockholm 2023-01-20

Anne Marie Brodén
ordförande
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Cecilia Sjölander
generalsekreterare
Stiftelsen Allmänna Barnhuset